

ното раздвижване между българитѣ принудило Портата по-скоро да тури въ изпълнение фермана. Иларионъ Търновски, стариятъ другарь на Неофита Бозвелията и главенъ водачъ на българитѣ презъ време на църковния споръ, могълъ да се надѣва да бжде избранъ за пръвъ екзархъ, обаче, и турцитѣ били сжщо тъй малко разположени къмъ стария борець, както и гърцитѣ. И тъй, на 11 февруарий въ Орта-къой при Босфора за екзархъ билъ избранъ Иларионъ Ловчански. Обаче и за него обстоятелствата се стекли неблагоприятно. На 16 с. м. той се отрекълъ и българитѣ избрали на негово мѣсто *Антима*, видинския владика²⁰. Пжтуването на Антима отъ Видинъ до Цариградъ било сжщинско триумфално шествие. Въ Цариградъ той ималъ тържествена ауденция у великия везиръ, който му предалъ берата, и у султана, който го наградилъ съ два ордена. Патриархътъ следъ това произнесълъ анатема върху българското духовенство и всичкитѣ му привърженици.

Съ учредяването на националната църква въ България настѣпилъ новъ животъ. Особено училищното дѣло, което въ Турция се намира изключително подъ надзора и управлението на църквата и общината, бързо тръгнало по пжтя на прогреса. Училищата се издържатъ отчасти отъ общинитѣ, отчасти на завещани отъ родолюбци срѣдства; напоследъкъ за тѣхъ се отдѣляла и известна частъ отъ епархиалнитѣ приходи, които дотогава прахосвали фанариотитѣ. Въ Пловдивската епархия, напр., се наброяватъ 305 първоначални училища и 16 главни училища съ 356 учители и 12,400 ученици, 24 женски училища съ 37 учителки и 2,265 ученички²¹. Най-добре уреденитѣ учебни заведения сж старото габровско училище и централнитѣ пловдивски и Болградска гимназия въ Бесарабия. Голѣмъ брой българчета се учатъ въ Цариградъ въ султанския лицей или въ американския Robert Collège, въ Парижъ, Одеса, Киевъ, Москва, Николаевъ²², Букурещъ, Бѣлградъ, Загребъ, Виена и особено въ Прага и изобщо въ чешкитѣ срѣдни училища. Въ Русия такива стремежи на българската младежъ се подържали съ подкрепата отъ страна на благотворителнитѣ комитети и на Одеското настоятелство, на които много видни български мъже дължатъ възпитанието си.

За разпространяване на просвѣтата се грижели разни и многобройни дружества. Въ всѣко по-голѣмо селище има „читалище“. Въ полза на женското образование работятъ въ градоветѣ женски дружества чрезъ издръжката на училища. Въ Цариградъ, въ Драма, Букурещъ, Кишиневъ, Одеса и въ Виена, по образеца на грѣцкитѣ „силоги“, има вече особени дружества, които сж си поставили за цель да основаватъ и подържатъ училища и особено да изпращатъ и издържатъ младежи въ странство. Главно участие въ този прогресъ вземало българското търговско съсловие. Центрове на българската търговия били Свищовъ, Пловдивъ и Велесъ; има много богати търговци и въ Цариградъ, Букурещъ и Одеса.

Българитѣ, единъ миренъ и трудолюбивъ народъ, може би, отстѣпватъ на сърби, гърци, албанци и ромънци по воинственостъ и народна гордостъ; обаче, въ промишлено и земледѣлческо отношение тѣ далечъ надминаватъ всички свои съседи. Срѣщатъ се градове и села, чиито жители се занимаватъ изключително съ занаяти — тъкачество, кожарство, грънчарство, ножарство, стѣкларство, съ производство на розово масло, съ камънарство и дърводѣлство. Отъ всички мѣста отъ Костуръ до Варна хиляди народъ всѣка година презъ пролѣтътъ отива на работа въ Сърбия, Ромъния и Цариградъ, а наесенъ съ спестени пари се връща у дома си. Тъкмо това трудолюбие, свързано съ една особена способностъ къмъ задруженъ животъ и автономия, е обърнало особено вниманието на западнитѣ пжтешественици. Изобщо всички предричали на България блѣскаво бждеще, особено